

Az én rendszerváltásom 10

A tisztákat ne sározzuk be!

Kéretlen portások az európai házban

Hovatovább szorongva és büntudattal ülök sokakkal együtt a tévé elé, vagy ütöm fel a sajtótermékeket. Megtudhatom belőlük, hogy magamkorú, fél évszázadot megért emberek nadrágja is befröcskölődött sárral, segítettünk tolni a kommunizmus szekerét, sőt mi rángattuk ki olykor abból a kátyúból, amelybe, ha nem tesszük, rég belefulladt volna. Szerencse, hogy voltak néhányan, akik -miként Rákosi Mátyás a szegedi Csillagbörtönben a titkos adó elektromos vezetéket- saját testükkel fedezték az Európával összekötő utat, önfeláldozóan Párizsban, Münchenben, avagy a cambridge-i egyetemen, s túl a tengeren; mintegy önkéntes száműzetésében, ébren tartották az igazi szellemet. Nem véletlen, hogy ezek után kártyavárként omlott össze néhány oldalnyi szamizdattól a korhadt rendszer. Egykori, magunkforma fenntartóinak megbocsátanak, sőt hajlandóak arra is, hogy beprotezsáljanak az európai házba, ahová nélkülük nemhogy az előszobába, de a kertbe vagy a mellékhelységbe sem léphetnénk be sáros nadrágunkban, szekértolástól átizzadt ingünkben.

Hadd mondjak valamit.

Mikor 1963-ban Szolnokra kerültem, igazgatóm Kaposvári Gyula egy igen szemléletes történetet mesélt el - nyilván okulásként. Egyik osztálytársa felrótta neki, hogy a kommunista rendszerben állást vállal, sőt igazgatói pozíciót, majd megkérdezte: *„Mit teszel majd akkor, ha az angolok bejönnek?”* Erre

ő egy másik kérdéssel válaszol:

„Gondolod, hogy te, aki tanár létedre nem vállalsz állást, majd dicséretet kapsz? Megkérdezik majd tőled, hogy megtanítottad-e írni-olvasni a gyerekeket. S mit mondasz nekik?”

Számomra, aki történész voltam, s egy s más ötvenhatról is emlékeimben őriztem, ez megfelelő eligazítás volt. Hatalmas, tőlem telhető erővel láttam munkához, úgymond toltam a szekeret. S most hiába várom az angolokat. Nem ők kérdeznek, hanem az európai ház kéretlen portásai.

Hát én nem akarok bejutni Európába. Nem akarok azért, mert én eddig is ott éltem. S olyan szobatársaim voltak, mint a tiszaföldvári Vargha Lajos bácsi, aki földrajztanárként, a régi cserkészszellemben Odorvárt híressé téve nemzedékeket nevelt fel európai lakossá. Olyan szellemet gerjesztett, hogy benne, más alapról indulva botrányossá, de fenségessé lobbant az irodalmi színpad Bucz Hunor és Szabó András vezette Görgös eke-, Óriástök-előadása, s nem egy március tizenötödiki ünnepség. Smuta Kálmánné, Turcsányi István, Barna Gábor másfél évtizeden át a helytörténeti-néprajzi kutatások központjává tették a Tiszazugot,

Írta: Szabó László

2012. április 16. hétfő, 18:35 - Módosítás: 2018. április 03. kedd, 19:19

Kunszentmártont, s európai szintű konferenciák „mérgezően” hatottak pedagógusokra, diákokra akkoriban. Vagy említhetem kisújszállási szobatársaimat, akik Zsoldos István, Szabó Lajos, Kiss Kálmán, Tóth Albert és mások vezetésével oltották be az ifjúságot; vállalva a pártfegyelmet, olykor meghurcoltatást is; s ma többen nem véletlenül, hanem mindenki által elismert érdemeik jogán tagjai a parlamentnek. Győrffy Lajos bácsi Túrkevéről volt úgy európai, hogy körötte, s szelleme hatására egyedülálló kör alakult ki, s lépett majd helyére a Kevi Kör formájában, nevelve művészeket, túrkevei européereket.

S itt van mindenki által szeretve tisztelt, önzetlen és erkölcsileg is feddhetetlen Papi Lajos, aki összekötött olyan pontokat, mint Túrkeve, Kunszentmárton, a szolnoki múzeum, a Tóth István szervezte karcagi kör vagy a Körmendi Lajos és Győrfi Sándor szellemi udvara. Körmendi Lajos akár tanárként, akár képzőművészként, muzeológus minőségben, vagy mint író, mindig megtalálta lehetőségeit: diákjaival török műfordításkötetet adott ki. Karcagon élve jutott olyan írói és költői csúcsra, amelyet még a fővárosban is „méltányolnak”, neveltjei megszállott lokálpatrióták, akik a jövőre készülnek az iskola padjaiban, egyetemeken. De itt élt közöttünk, amíg el nem üldözték Lukácsi Huba, a Chasterton Assisi Szent Ferencét fordította, Pilinszivel konzultálgatott, miközben rendőri megfigyelés alatt állt, s diákjait maradandó európai munícióval látta el. Vele hányszor folytattunk vitákat Simon Ferenc műtermében. A hajnalig tartó eszmecsere során még szoborgondolatok is megfogantak, s a csendes művész heves szópárbajokba keveredett. Mi tudjuk, hogy két instabilan összeillesztett kavicsból álló szobra, amelyet hangyányi emberek erőlködése tart vissza a lezuhanástól, eredetileg az „Igazság” címet viselte, de így nem lehetett kiállítani. Ez a múlt is európai. Az európai ház akkor a műteremben volt Szolnokon és Kisújszálláson, a Móra Ferenc utcán Lukácsi Huba, Bali József, s mások másfél szobás lakásaiban, ahová mégis sokan befértünk. Ha lehetett, kitágítottuk, mint néprajzi tábort, egyetértő szellemek konferenciáját, s érkeket teremítő és sugárzó vállalkozásokat. Európai házzá lehetett Nagy Lajos tiszasülyi pinceklubja, Faragó Jánosné kisiskolásokból verbuvált árokszállási köre, a Csete Balázs nyomdokaiba lépő Győri házaspár idős parasztemberekből szervezett szakköre pedig a régi negyvennyolcas kört Makovecz Imre segítségével formájában is európai házzá építette át, s ma is szellemiséget sugároz nemcsak Jászkiséren, de távolabb is, igaz „csak falusi szinten”.

Meggyőződése, hogy sokan vagyunk és voltunk, akik mindig Európában éltünk. Akik nem besározódtunk, hanem csak jó gazda módjára -de legyen jó vállalkozó, ha így tetszik-, nem szégyelltük, hogy sár fröcsög ránk, tudtuk, hogy ez Európa humusza, amelyet meg kell dolgozni ahhoz, hogy teremjen, hogy szellem virágozzék, hogy hordozói tájainkon is szaporodjanak és sokasodjanak.

Új Néplap, Szolnok, 1991. január 16.